
**Секція IV.
Теоретичні та практичні проблеми розвитку
кримінального процесу, криміналістики
та судової експертизи**

І. О. Біла
студ. IV курсу, спеціальність «Право»,
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

**Науковий керівник: ст. викладач кафедри кримінального права,
кримінального процесу та криміналістики О. В. Нарожна**

ДО ПИТАННЯ ВИКРИТТЯ ТА ПЕРЕВІРКИ АЛІБІ

Не дивлячись на існування алібі ще з давніх часів, на сьогодні законодавець не надає легальне визначення такої дефініції як «алібі», що є безумовно прогалиною Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України), оскільки відсутність законодавчого тлумачення такого поняття призводить до неоднозначної його оцінки й певних труднощів застосування органами досудового розслідування України.

Висвітлення змістового поняття алібі, питанням неправдивого алібі та способів боротьби з неправдивим алібі, присвячені праці багатьох вчених криміналістів, а саме цими питаннями займалися Р. С. Белкін, Н. В. Кручиніна, В. І. Шиканов, В. О. Образцов, В. П. Бахін, М. І. Ніколаєва та ін.

Так, Р. С. Белкін запропонував визначити алібі як встановлений доказами факт знаходження обвинуваченого (підозрюваного) поза місцем скоєння злочину у момент чи період, який вважається часом злочину [1, с. 16]. Таким чином, можна зазначити, що необхідними криміналістичними елементами алібі є місце здійснення злочину, час здійснення відповідного злочину, а також місце, де у цей момент знаходилася особа, яка заявила про своє алібі.

В криміналістичній теорії розрізняють дійсне (тобто посилення на реальні докази, котрі підтверджують суть зробленої заяви) та неправдиве алібі. В свою чергу, виходячи з практики, неправдиве алібі у більшості випадках будується або на основі змови з особами, які готові свідчити на користь підозрюваного, або на по-

силанні на реальну подію, яка зміщується у часі на момент скоєння злочину, або на заяві про алібі при відсутності даних, що його підтверджують [2].

Необхідно зазначити, що перш ніж застосувати будь-який із способів перевірки алібі, слідчий, повинен обов'язково вивчити особу допитуваного, через те, що для отримання повних і достовірних свідчень необхідний індивідуальний підхід до кожного допитуваного [3, с. 411].

Основним способом викриття неправдивого алібі, яке побудоване шляхом змови осіб є максимальна деталізація показань особи, оскільки неможливо передбачити всіх деталей, про які може поцікавитись слідчий під час допиту [4, с. 233-243]. Саме на цьому етапі слідчий повинен детально допитати підозрюваного про місце де він перебував у момент вчинення злочину, хто його там бачив, скільки часу підозрюваний знаходився у вказаному місці, як саме він туди дібрався та яким чином покинув місце перебування тощо.

У разі якщо особа досить детально описала всі події, які відбувалися у зазначений день або проміжок часу, це повинно настожити слідчого, оскільки людина не в змозі запам'ятати докладно всі факти свого життя. У такому випадку, слідчий може використати один із тактичних прийомів викриття хибного алібі, а саме запропонувати підозрюваному описати день або декілька днів до дня вчинення злочину. Виходячи з особливостей пам'яті людини, інформація з цього питання буде менш докладною. Тому необхідно поцікавитися, що саме сприяло тому, що підозрюваний так ретельно запам'ятав саме день злочину, оскільки запам'ятовуються лише найбільш яскраві факти життя. Зважаючи на бажання особи утримати в пам'яті обставини злочину і підготувати алібі, стає зрозуміло, чому так яскраво описуються ним події того дня [5].

Наступним етапом дій слідчого є допит осіб, які були названі підозрюваним. Свідчення таких осіб можуть або підтвердити, або спростувати інформацію, надану від підозрюваного. Але необхідно зазначити, що питання, які будуть задані слідчим повинні бути задані від загального до конкретного для того, щоб особа не зрозуміла, яку саме відповідь від неї прагне почути слідчий.

Стосовно викриття алібі, яке побудоване на основі зміщення у часі, то воно базується на тих же прийомах, які застосовуються

для викриття неправдивого алібі при змові осіб. Але тут необхідно додати, що воно буде значно складнішим, оскільки розбіжності будуть стосуватися лише обставин часу, тому у даному випадку слідчий повинен звернути увагу саме на їх деталізацію та характеристику. Необхідно зазначити, що найважливішим є не те, що розповідь допитуваний про той час, який цікавить слідчого, а саме те, що він не може знати про реальне наповнення часу, на яке він зміщує період алібі [2].

Щодо викриття алібі при відсутності даних, що його підтверджують, то перевірка відповідної заяви є найскладнішою, оскільки повністю відсутні факти, підтверджуючі показання особи, яка зробила відповідну заяву. У такому випадку, слідчий повинен перевірити інформацію шляхом виявлення тих обставин, які повинен був знати підозрюваний у разі знаходження у вказаному ним місці.

Враховуючи все вищевикладене, можна зазначити, що на сьогоднішній впорядкування та розроблення системи способів викриття та перевірки алібі на теоретичному рівні дозволяє підвищити ефективність та полегшити роботу слідчого. Але незважаючи на це, необхідно ввести відповідні зміни до КПК України та законодавчо визначити поняття «алібі», оскільки алібі слугує гарантом захисту прав і свобод людини від помилкових звинувачень у вчиненні злочину.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Белкин Р. С. Криминалистическая энциклопедия. Москва : Мегатрон XXI, 2000. 334 с.
2. Бахін В. П. Тактика допиту : монографія. Київ, 1997. 64 с.
3. Корольова А. А., Давиденко В. С. Тактичні та психологічні особливості допиту. *III Всеукр. наук.-практ. конф. студ.* (Київ, 6–7 березня 2019 р.) / відп. ред. А. А. Мазаракі. Київ : Київ. нац. торг.-екон. у-т, 2019. 617 с.
4. Юсупов В. В. Особливості перевірки алібі у досудовому слідстві. *Наук. вісн. нац. акад. внутр. справ України*. 2003. Вип. 2. С. 233-244.
5. Тактика допиту підозрюваного, що заявив про алібі. *Helpiks.org* : веб-сайт. URL:<https://helpiks.org/1-100316.html>(дата звернення: 09.03.2020).